

²⁶ Projekt sprawozdania w sprawie przedsiębiorstw rodzinnych w Europie, 2014/2210(INI), Sprawozdawczyni: Angelika Niebler.

²⁷ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie potencjału przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich (strategia lizbońska) (2007/C 256/03).

²⁸ 420 Sesja Plenarna w dn. 28-29.09.2005 r. Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wkładu turystyki w ożywienie społeczno-gospodarcze obszarów dotkniętych kryzysem (2006/C 24/01).

²⁹ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego w sprawie poprawy sytuacji ekonomicznej w sektorze rybołówstwa, COM(2006) 103 wersja ostateczna.

³⁰ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie rynku podzespołów i części oraz rynków niższego szczebla w sektorze motoryzacyjnym (opinia z inicjatywy własnej), (2009/C 317/05). Sprawozdawca: Gustav Zöhrer, Współsprawozdawca: José Custódio Leirião.

³¹ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie: „Przemiany w przemyśle a perspektywy przemysłu dwukołowych pojazdów silnikowych w Europie” (opinia z inicjatywy własnej) (2010/C 354/05). Sprawozdawca: Virgilio Ranocchiaro, Współsprawozdawca: Patrizio Pesci.

³² Regulamin Wewnętrzny Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego (wersja ujednolicona z dn. 14 lipca 2010 r.), Tytuł II. Funkcjonowanie Komitetu, Rozdział I. Zasięganie opinii Komitetu, Artykuł 29, ust. 2.

³³ Projekt Opinii Sekcji Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji w sprawie przedsiębiorstw rodzinnych w Europie jako źródła ponownego wzrostu gospodarczego i lepszych miejsc pracy, Sprawozdawca: Jan Klimek, INT/765, 7.7.2015 r.

³⁴ J.M. Keynes, *Essays in Persuasion*, New York, W.W. Norton & Co., 1963.

UNIA EUROPEJSKA - KRAJE TRZECIE

UKRAINA – UWIKŁANIE MIĘDZY LIBERALIZACJĄ HANDLU A PROTEKCJONIZMEM

Ewa Kaliszuk*

Na początku 2016 roku ma wejść w życie Pogłębiona i kompleksowa umowa o wolnym handlu (*Deep and Comprehensive Free Trade Agreement* – DCFTA), stanowiąca część handlową układu o stowarzyszeniu między Unią Europejską i Ukrainą¹. Oznacza to, że Ukraina otworzy szerzej swój rynek dla towarów importowanych z państw członkowskich UE (Unia otworzyła swój ponad półtora roku wcześniej w wyniku jednostronnej liberalizacji – patrz ramka). W momencie wejścia umowy w życie Ukraina ma znieść cła importowe na prawie 83% wartości importu z UE² (do końca 10-letniego okresu przejściowego – na 99,1% wartości importu z UE). Ponadto zobowiązała się do zniesienia większości ceł eksportowych, a także do wprowadzenia ułatwień w dostępie przedsiębiorców i inwestorów unijnych do ukraińskiego rynku usług i zamówień publicznych.

Powstaje pytanie, czy szersze otwarcie na konkurencję zagraniczną nie wzmocni nastrojów protekcyjnych wśród ukraińskich producentów. Wprawdzie obecny poziom ochrony celnej jest relatywnie niski, a proces liberalizacji handlu rozłożono w czasie i wprowadzono pewne zabezpieczenia (o czym dalej), jednak istnieją przesłanki wskazujące, że z taką możliwością należy się liczyć.

Po pierwsze, sytuacja gospodarcza Ukrainy jest ciągle bardzo trudna, o czym świadczą wskaźniki makroekonomiczne. Produkt krajowy brutto zmniejszył się w drugim

kwartale 2015 r. o blisko 15% (w porównaniu z analogicznym okresem 2014 r., w cenach stałych z 2010 r.). Znacznie zmalały też obroty handlowe z zagranicą. W pierwszym półroczu 2015 r. eksport towarów był o 35,0%, a usług o 25,9% mniejszy niż z pierwszym półroczem 2014 r., natomiast import odpowiednio o 38,5% i 24,4%³. Prognozy na 2016 r. nie wskazują na możliwość poprawy sytuacji. Nawet w optymistycznym scenariuszu rozwoju społeczno-gospodarczego przedstawionym przez rząd ukraiński w sierpniu 2015 roku wzrost PKB w 2016 r. nie przekroczy 2% (w pesymistycznym – PKB spadnie o 0,3%). W obu scenariuszach przewidziano ujemne saldo obrotów handlowych z zagranicą⁴.

Po drugie, w latach 2009-2015 ukraińska Rada Najwyższa i rząd podejmowały liczne próby wprowadzenia środków mających na celu ochronę bilansu płatniczego bądź krajowych producentów, często pod naciskiem grup przemysłowo-finansowych kontrolujących niekiedy całe gałęzie przemysłu (tabela 1 i 4)⁵. Działania te władze ukraińskie uzasadniały znaczną liberalizacją handlu w okresie poprzedzającym akcesję Ukrainy do WTO (o czym dalej) oraz radykalną zmianą sytuacji gospodarczej na skutek światowego kryzysu finansowego⁶. Ukraina zgodziła się na znaczną liberalizację handlu licząc, że szersze otwarcie ukraińskiego rynku na konkurencję zagraniczną doprowadzi do zwiększenia wymiany handlowej i da impuls rozwojowy gospodarce. Tak się jednak nie stało. Niedługo po przystąpieniu do WTO (16 maja 2008 r.) na Ukrainie wystąpił kryzys gospodarczy. Pogorszenie się sytuacji makroekonomicznej przypisywano otwarciu ukraińskiego rynku, chociaż była ona wynikiem wielu czynników, w tym niedokończonych reform wewnętrznych i turbulencji w gospodarce światowej, wywołanej światowym kryzysem finansowym.

Proces wdrażania pogłębionej i kompleksowej umowy o wolnym handlu UE-Ukraina

W styczniu 2007 r. Rada Europejska upoważniła Komisję Europejską do rozpoczęcia negocjacji w sprawie zawarcia nowej umowy z Ukrainą, mającej zastąpić Układ o partnerstwie i współpracy (*Partnership and Cooperation Agreement – PCA*), który wszedł w życie w 1998 r. Rokowania w sprawie układu o stowarzyszeniu między Unią Europejską i Ukrainą rozpoczęły się 18 lutego 2008 r., zaraz po zakończeniu procesu akcesyjnego Ukrainy do Światowej Organizacji Handlu (5 lutego 2008 r.). Członkostwo Ukrainy w WTO było warunkiem wstępnym rozpoczęcia rozmów o DCFTA.

Treść układu została zasadniczo uzgodniona w 2011 r. i parafowana w marcu 2012 roku⁷. Prezydent Ukrainy Wiktor Janukowycz nie zdecydował się jednak na podpisanie układu w listopadzie 2013 r. na szczycie w Wilnie, co w praktyce oznaczało wybór opcji integracji z Rosją i państwami Unii Celnej (Rosja, Białoruś i Kazachstan). Decyzja ta wywołała protesty antyrządowe na Majdanie. Doprowadziły one do obalenia urzędującego prezydenta pod koniec lutego 2014 r. W dniu 21 marca 2014 r. przedstawiciele UE i nowych władz ukraińskich podpisali część polityczną układu stowarzyszeniowego (weszła w życie tymczasowo w listopadzie 2014 r.).

Aby wesprzeć gospodarkę ukraińską pogrążoną w wewnętrznym konflikcie, 14 kwietnia 2014 r. Unia Europejska podjęła decyzję o wcześniejszym, jednostronnym wprowadzeniu preferencji handlowych, przewidzianych w umowie DCFTA⁸. Weszły one w życie 22 kwietnia 2014 r. i miały być stosowane do momentu wejścia w życie części handlowej układu o stowarzyszeniu (ostatecznie albo tymczasowo), jednak nie dłużej niż do 1 listopada 2014 r.

Część handlowa układu o stowarzyszeniu UE-Ukraina została podpisana 27 czerwca 2014 r.⁹ (ze strony Ukrainy podpisał ją Petro Poroszenko, nowy prezydent wybrany w wyborach 25 maja 2014 r.), a parafowana 16 września 2014 r. Cztery dni wcześniej Unia Europejska, po przeprowadzeniu trójstronnych konsultacji z Federacją Rosyjską i Ukrainą, podjęła decyzję o odroczeniu wejścia w życie jej postanowień do końca 2015 r. Było to duże ustępstwo na rzecz Rosji, ponieważ zgodnie z pierwotnym planem DCFTA miała obowiązywać od 1 listopada 2014 r., podobnie jak część polityczna. Podejmując tę decyzję, Unia wzięła pod uwagę trwający konflikt zbrojny we Wschodniej Ukrainie i groźby Rosji o wprowadzeniu sankcji handlowych wobec Ukrainy w sytuacji wdrożenia postanowień DCFTA w pierwotnie zaplanowanym terminie. W październiku 2014 r. Unia Europejska przedłużyła jednostronne koncesje w przywozie z Ukrainy do końca 2015 r.¹⁰

Źródło: J. Piotrowski, *Skutki gospodarczo-handlowe wejścia w życie umowy o pogłębionej i całościowej strefie wolnego handlu UE-Ukraina dla polskiej gospodarki*, Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, 2014, niepublikowane opracowanie dla Ministerstwa Gospodarki.

Tabela 1

Środki polityki handlowej Ukrainy ustanowione lub planowane w latach 2009-2015 wobec importu^a

Rok	Rodzaj środka	Podstawa prawna podana w notyfikacji do WTO
2009	dotatkowa opłata celna w wysokości 13%	art. XII GATT 1994 (Ograniczenia dla zapewnienia równowagi bilansu płatniczego) oraz Uzgodnienie w sprawie postanowień GATT 1994 dotyczących bilansu płatniczego
2012	środki ochronne na samochody niezależnie od kraju pochodzenia i wywozu	Porozumienie w sprawie środków ochronnych
2012	wniosek o renegotiację poziomu związania 371 linii taryfowych	art. XXVIII GATT 1994 (Zmiana zobowiązań) i Uzgodnienie o interpretacji artykułu XXVIII GATT 1994
2013	opłata utylizacyjna na samochody importowane .	nie podano podstawy
2013	ograniczenia przywozu węgla koksującego i koksu	Art. XX (Ogólne wyjątki) i art. XIII GATT 1994 (Niedyskryminacyjne zarządzanie ograniczeniami ilościowymi)
2015	dotatkowe opłaty celne w wysokości 5-10%	art. XII GATT 1994 (Ograniczenia dla zapewnienia równowagi bilansu płatniczego) i Uzgodnienie w sprawie postanowień GATT 1994 dotyczących bilansu płatniczego (pkt 9)

^a Bez środków ochronnych przeciw nadmiernemu importowi i antydumpingowych (patrz tabela 3).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów WTO.

Liberalizacja handlu w związku z akcesją do Światowej Organizacji Handlu

Po uzyskaniu niepodległości na początku lat 90. XX w. Ukraina utrzymywała stosunkowo niskie cła importowe, ale stopniowo je podnosiła. Najwyższy poziom osiągnęły one w 1999 roku. Do 2001 r. cła w Ukrainie były wprowadzane na mocy dekretu Rady Ministrów, a stawki celne na impor-

towne towary zmieniały się nawet kilkakrotnie w ciągu roku (po 1999 r. rządziej). W połowie 2001 r. weszła w życie ustawa „O taryfie celnej Ukrainy” nr 2371-III z 5 kwietnia 2001 r., na mocy której prawo do ustanawiania i zmiany ceł stało się wyłączną kompetencją Rady Najwyższej. Ustawę tę kilkakrotnie zmieniano. Najgłębsze zmiany w poziomie ochrony celnej nastąpiły w 2005 r. (wykres 1), gdy Rada Najwyższa trzykrotnie (w marcu, czerwcu i lipcu) obniżała

stawki celne, aby spełnić zobowiązania akcesyjne Ukrainy wobec WTO¹¹. Ukraina zgodziła się bowiem na poważne koncesje wobec członków WTO, aby przyspieszyć zamknięcie rokowań. Najważniejszymi elementami oferty Ukrainy w zakresie dostępu do rynku towarów były:

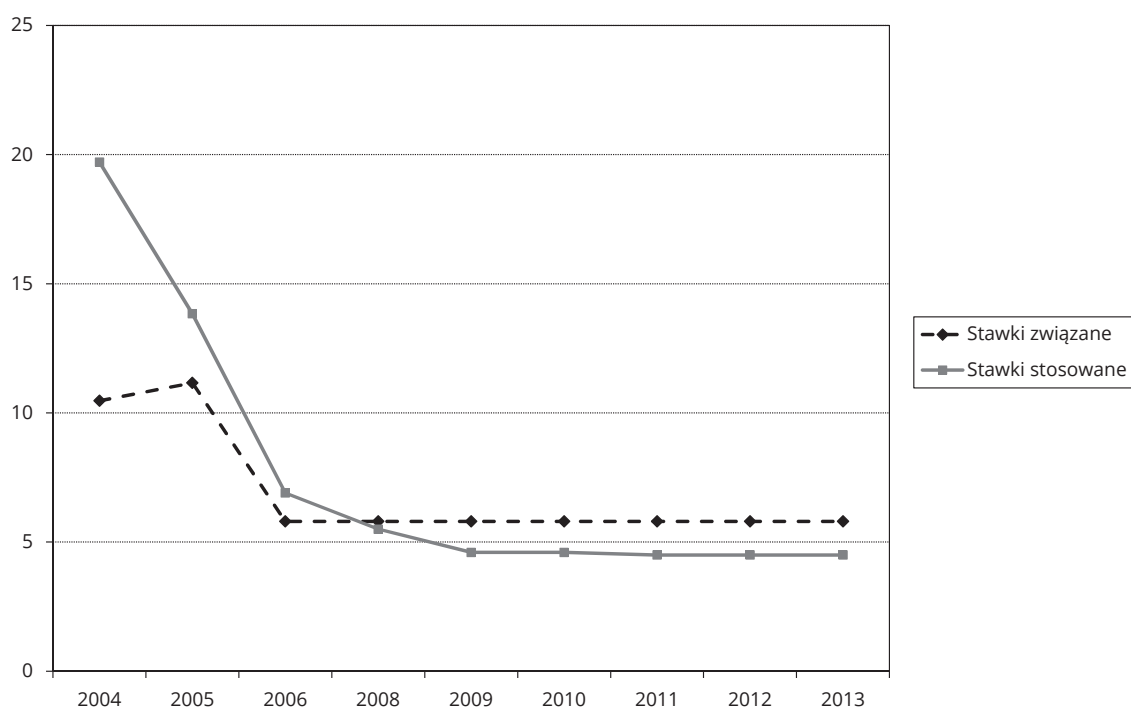
- ☞ przekształcenie stawek specyficznych i kombinowanych w stawki *ad valorem*,
- ☞ związanie stawek celnych na maksymalnym poziomie 10% dla większości towarów przemysłowych i 20% dla rolnych (wyjątki dla kilku towarów wrażliwych),
- ☞ przystąpienie do 16 z 19 inicjatyw sektorowych, w tym do Porozumienia w sprawie technik informacyjnych (*Information Technology Agreement – ITA*),
- ☞ stosowanie stawek klauzuli najwyższego uprzywilejowania (KNU) w imporcie ze wszystkich krajów WTO¹².

W wyniku negocjacji akcesyjnych ostatecznie ustalono, że średni poziom związanych (skonsolidowanych) stawek celnych dla towarów rolnych będzie wynosił 10,66%, a dla przemysłowych – 4,95%¹³. Wszystkie stawki zostały związane, przy czym w przypadku 226 pozycji taryfowych przewidziano okres przejściowy na dojście do poziomu końcowego związania (od 1 roku do 5 lat).

Należy pamiętać, że na stopień otwartości ukraińskiego rynku, obok liberalizacji jednostronnej, wpływała także liberalizacja dwustronna na mocy umów o wolnym handlu (z krajami obszaru WNP, z krajami EFTA i in.). W rezultacie, w przywozie towarów na Ukrainę średnie stawki celne ważne są około dwukrotnie niższe niż średnie stawki związane i niższe niż średnie stawki stosowane (tabela 2).

Wykres 1

Średnie stawki celne Ukrainy – związane i stosowane w latach 2004-2013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: lata 2004-2005 – Ministerstwo Gospodarki Ukrainy, СТЕНОГРАМА. Круглого столу „Вступ України до СОТ: аграрна перспектива”, 7.12.2005, za: Ecorys, *Global Analysis Report for the EU-Ukraine TSI*, 2007, s. 26; lata 2006-2013: WTO, *Tariff Profiles*.

Tabela 2

Średnie importowe stawki celne Ukrainy, w %

Rodzaj stawki	Rok	Ogółem	Artykuły rolne	Artykuły przemysłowe
Stawka celna związana	2013	5,8	10,9	5,0
Stawka celna arytmetyczna stosowana	2013	4,5	9,2	3,8
Stawka celna ważona	2012	2,7	6,0	2,4

Źródło: WTO, *Tariff Profiles 2014*.

Na zmianę warunków działania krajowych producentów wpływały również inne koncesje poczynione przez Ukrainę w procesie akcesji do WTO, m.in. pod silnym naciskiem UE, jak znaczne ograniczenie restrykcji w wywozie surowców (zakazów, kontyngentów, ceł, utrudnień w zwrocie podatku VAT od eksportu). Strategia „zatrzymania surowców w domu” (*keep goods at home*) miała zapobiec deindustrializacji Ukrainy i stworzenia z niej zaplecza surowcowego dla krajów zachodnich, a także zapewnić tanie surowce dla rozwijanej krajowej produkcji dóbr wyżej przetworzonych. Ukraina zobowiązała się znieść ograniczenia ilościowe (zboża) lub zastąpić je stopniowo obniżanymi cłami wywozowymi (żelazo i metale nieżelazne) oraz obniżyć cła wywozowe na nasiona roślin oleistych, bydło żywe, skóry zwierząt i żelazo. Zgodziła się ponadto otworzyć wiele sektorów, w tym usługowych, na inwestycje zagraniczne, ograniczyć wsparcie dla rolnictwa oraz znieść niezgodne z zasadami WTO subsydia dla przemysłów samochodowego, stoczniowego i lotniczego¹⁴.

Środki polityki handlowej podejmowane przez Ukrainę dla ochrony bilansu płatniczego i krajowych producentów

WTO, podobnie jak wcześniej w GATT, dopuszcza pewne, ściśle określone, wyjątki od ogólnie obowiązujących zasad niepodnoszenia istniejącego stopnia ochrony rynku krajowego przed importem i niewprowadzania nowych utrudnień w handlu międzynarodowym¹⁵. Ukra-

ina, jako członek WTO, przetestowała, z różnym skutkiem, prawie wszystkie dostępne możliwości zmiany warunków dostępu do swojego rynku. Wiele z podejmowanych prób było niezgodnych z zasadami WTO, a w stosunkach z Unią Europejską dodatkowo – z postanowieniami Układu o partnerstwie i współpracy.

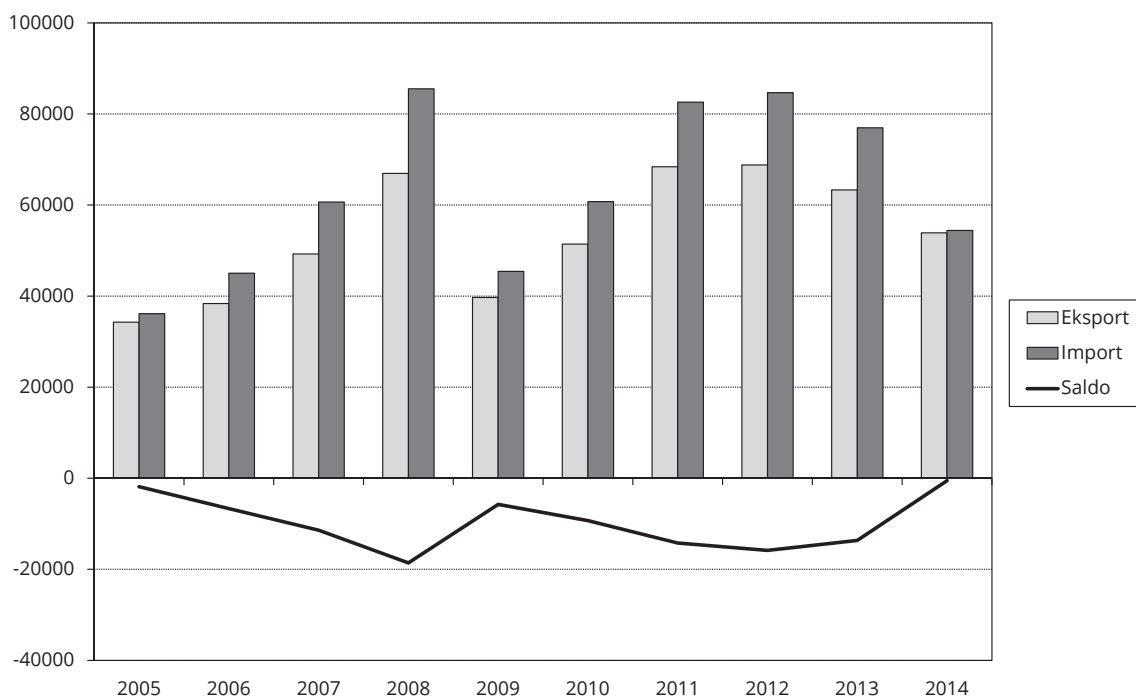
Dodatkowa opłata celna z tytułu trudności w bilansie płatniczym w 2009 r.

W okresie światowego kryzysu finansowego pogorszyły się znacznie *terms of trade* Ukrainy, bowiem – z jednej strony spadły ceny eksportowanej przez nią stali, z drugiej natomiast wzrosły ceny gazu importowanego z Rosji. W rezultacie wzrósł drastycznie deficyt handlowy (wykres 2), co przyczyniło się do znacznego spadku rezerw walutowych (w okresie od października 2008 roku do marca 2009 roku zmalały one o 14 mld USD¹⁶). W dniu 6 marca 2009 r. Rada Najwyższa Ukrainy nałożyła 13% dodatkową opłatę celną na niektóre importowane towary¹⁷. Zaraz po tym, 18 marca 2009 r., Gabinet Ministrów Ukrainy – uznając, że opłata ta jest niezgodna z zasadami WTO i może spowodować retorsje członków tej organizacji – podjął decyzję o jej zniesieniu. Została ona jednak utrzymana w przywozie samochodów i urządzeń chłodniczych, co naraziło Ukrainę na zarzut wykorzystywania nałożonego środka jako narzędzia polityki przemysłowej¹⁸.

W czerwcu 2009 r. Ukraina przywróciła opłatę dodatkową w wersji pierwotnej, ponieważ Sąd Konstytucyjny

Wykres 2

Handel zagraniczny Ukrainy w latach 2005-2014 (w mln USD)

Źródło: Państwowy Komitet Statystyki Ukrainy, https://ukrstat.org/en/operativ/operativ2005/zd/ztt/ztt_e/ztt1205_e.html [dostęp; 31.7.2015].

stwierdził, że zgodnie z konstytucją wyłączne prawo wprowadzania zmian w ukraińskiej taryfie celnej ma Rada Najwyższa Ukrainy¹⁹. Opłata obowiązywała do września 2009 r.

Renegocjacja koncesji taryfowych

We wrześniu 2012 roku Ukraina złożyła w WTO wniosek o renegocjację warunków członkostwa, podając jako podstawę prawną art. XXVIII ust. 3 GATT 1994. Artykuł ten miał – w myśl założeń umożliwiać czasową ochronę gałęzi przemysłu, które miały trudności z dostosowaniem się do zwiększonej konkurencji w wyniku liberalizacji handlu.

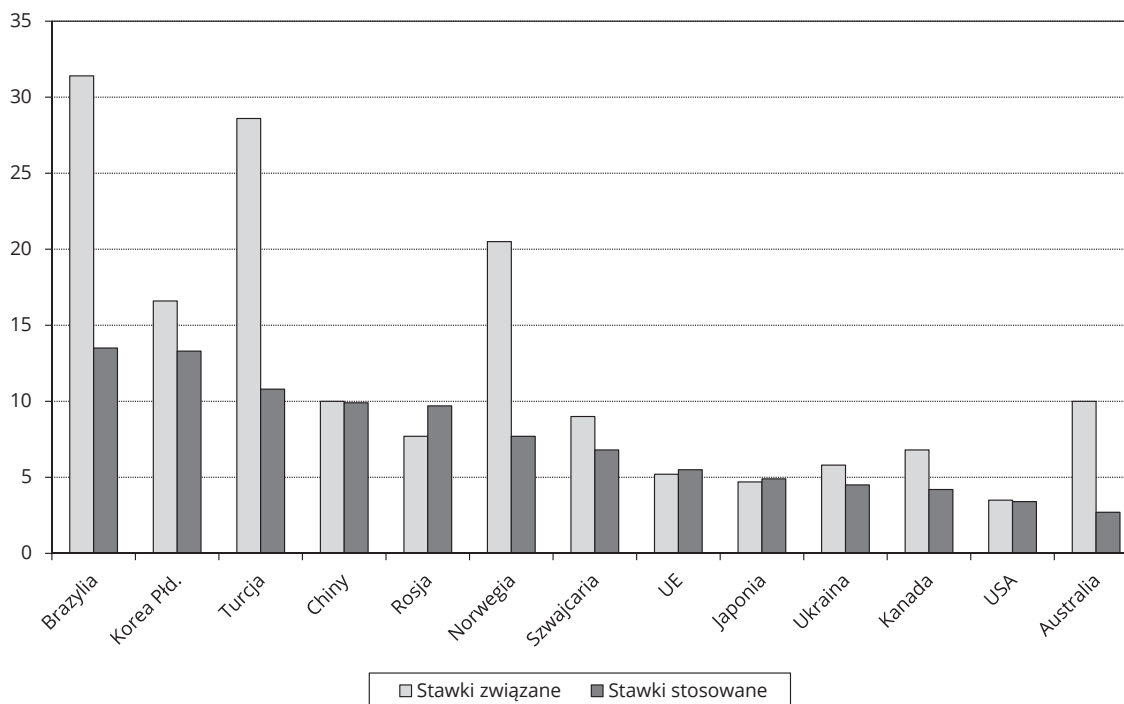
Renegocjacja miała dotyczyć poziomu związania 371 stawek celnych na artykuły rolne i przemysłowe, uzgodnionego podczas procesu akcesji Ukrainy do WTO²⁰. Zgłaszając wniosek, Ukraina podkreślała gotowość do przeprowadzenia dwustronnych rozmów i konsultacji w tej sprawie oraz uwzględnienia interesów handlowych poszczególnych członków tej organizacji. Wniosek Ukrainy spotkał się z dużą rezerwą członków WTO. Przedstawiciele 125 państw wyra-

zili obawy o następstwa tego posunięcia dla przewidywalności wielostronnego systemu handlu²¹. Zastrzeżenia budził szeroki zakres proponowanych zmian²² i to zaledwie po kilku latach członkostwa. Ukraina odpierała zarzuty, argumentując, że z art. XXVIII regularnie korzystają inni członkowie WTO i nie powinien on być postrzegany jako środek protekcjonistyczny. Podkreślała, że zgłoszenie obejmowało tylko 3% wszystkich (11 tys.) linii taryfowych²³. Argumentowała też, że poziom ochrony ukraińskiego rynku jest niższy niż rynków wielu innych członków WTO (por. wykres 3), a Ukraina jest faktycznie krajem rozwijającym się w okresie transformacji. Wskazywała, że wyrażając zgodę na szerokie otwarcie swego rynku w procesie akcesyjnym, liczyła ona na podobne koncesje ze strony innych członków WTO w wyniku negocjacji rundy dauhańskiej, która jednak nie została dotychczas zakończona. Podkreślała ponadto, że poziom stawek stosowanych jest niewiele niższy od poziomu stawek związanych, co sprawia, że jej pole manewru jest niewielkie²⁴.

W dniu 21 października 2014 r. Ukraina poinformowała Radę Generalną WTO, że wycofuje swój wniosek²⁵.

Wykres 3

Średnie stawki związane i stosowane Ukrainy i wybranych krajów w 2013 r.^a

^a Kolejność wg wysokości stawek stosowanych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie WTO, *Tariff profiles 2014*.

Opłata utylizacyjna pobierana od importowanych samochodów

W dniu 14 września 2012 r. Ukraina wprowadziła opłatę utylizacyjną od samochodów produkcji rosyjskiej, jako

odpowiedź na podobną opłatę wprowadzoną 1 września tegoż roku w Rosji, będącej według danych firmy AUTO-Consulting – odbiorcą 90% samochodów eksportowanych przez Ukrainę²⁶. Na początku września 2013 r. Ukraina rozszerzyła listę krajów objętych opłatami utylizacyjnymi

na wszystkie kraje. Zgodnie z nowymi przepisami, opłata utylizacyjna była pobierana od:

- ☞ importu pojazdów i karoserii (z wyjątkiem karoserii przywożonych do celów produkcyjnych);
- ☞ sprzedaży pojazdów wyprodukowanych w Ukrainie;
- ☞ zakupu pojazdów przywożonych do celów dyplomatycznych.

Na forum WTO wprowadzona opłata została uznana za niezgodną z zobowiązaniami Ukrainy, ponieważ naruszała zasadę równego traktowania²⁷. Wprawdzie opłata miała zastosowanie zarówno wobec samochodów importowanych, jak i produkowanych w kraju, jednak ukraińscy producenci samochodów, mający pełny cykl produkcji, łącznie z utylizacją, mogli przeznaczać opłatę na utrzymanie mocy utylizacyjnych²⁸. W przypadku samochodów importowanych wniesienie opłaty było warunkiem rejestracji pojazdu. W kwietniu 2014 roku ukraiński Parlament zniósł opłaty utylizacyjne na prawie wszystkie pojazdy, wprowadzając odpowiednie zmiany w Kodeksie podatkowym Ukrainy²⁹.

Ograniczenia przywozu węgla koksującego i koksu

W kwietniu 2013 r. rząd ukraiński wprowadził tymczasowe ograniczenia w imporcie węgla i koksu na Ukrainę – licencjonowanie oraz kontyngent na trzy rodzaje węgla w wysokości 10,2 mln ton oraz zerowy kontyngent na koks i półkoksy (czyli faktyczny zakaz przywozu³⁰). Pod wpływem protestów krajowych importerów i partnerów handlowych Ukrainy w sierpniu 2013 r. ustanowiono kontyngent na koks w wysokości 210 tys. ton³¹, uzasadniając to potrzebą stabilizacji wytopu stali. Wielkość kontyngentu ustalono na podstawie wielkości przywozu w latach 2010-2012 oraz z uwzględnieniem planowanego przejścia zakładów metalurgicznych Ukrainy na stosowanie w procesie wielkopieczowym nie tylko koksu, ale również paliw zastępczych, jak np. pył węglowy, olej opałowy, gaz ziemny czy gaz koksowniczy³². Przedsiębiorstwa importujące koks zaskarżyły decyzję o wprowadzeniu ograniczeń do Rejonowego Sądu Administracyjnego Kijowa, który uznał je za niezgodne z prawem. W uzasadnieniu powyższych ograniczeń rząd ukraiński powołał się na art. XX i art. XIII GATT 1994³³. Na posiedzeniu Rady Generalnej WTO w lipcu 2013 r. Unia Europejska i inni członkowie WTO wyrazili zastrzeżenia odnośnie do nałożonego środka, zwracając uwagę na niedawne orzeczenie sądu krajowego w tej sprawie³⁴. Polska uznała, że naruszają one reguły organizacji. Ograniczenia dostaw lub ich zakaz mogą być bowiem wprowadzone wyłącznie po przeprowadzeniu postępowania ochronnego i konsultacji z innymi członkami WTO oraz wykazaniu przesłanek dla zastosowania restrykcji. Polskie władze uznały wprowadzone ograniczenia także za sprzeczne z Układem o partnerstwie i współpracy oraz Traktatem Karty Energetycznej, który zakłada liberalizację handlu produktami energetycznymi³⁵. Wprowadzone ograniczenia najmocniej dotknęły spółkę ArcelorMittal, która jest jedynym polskim eksporterem koksu

na Ukrainę (jednocześnie największym ukraińskim odbiorcą importowanego koksu).

W końcu listopada 2013 r. Ukraina zwiększyła kontyngent na koks do 300 tys. ton, a na węgiel koksujący do 11,2 mln ton³⁶. W 2014 roku rząd ukraiński nie ustanowił kontyngentów na import koksu na Ukrainę.

Dodatkowa opłata celna z tytułu trudności w bilansie płatniczym w 2015 r.

Nie mogąc podwyższyć poziomu ochrony celnej w wyniku renegotjacji związanych stawek celnych, Ukraina ponownie postanowiła skorzystać z klauzuli bilansu płatniczego WTO. W końcu grudnia 2014 r. Rada Najwyższa przyjęła ustawę ustanawiającą dodatkową opłatę celną na okres od 25 lutego 2015 r. do 25 lutego 2016 r. w wysokości 10% na artykuły rolne (działy 1-24 HS) i 5% na towary przemysłowe³⁷ (działy 25-97 HS)³⁸. Dodatkowej opłacie nie podlegają towary o zasadniczym znaczeniu, tj.: gaz ziemny, węgiel energetyczny, surowce energetyczne na potrzeby elektrowni atomowych, ropa naftowa i produkty ropopochodne, banknoty i metale szlachetne, pomoc humanitarna oraz towary, podlegające zwolnieniu z opłat importowych na mocy umów międzynarodowych.

Rada uzasadniła nałożenie środka splotem niekorzystnych czynników, które wpłynęły na saldo bilansu płatniczego, takimi jak: wyższe bariery dla ukraińskiego eksportu na tradycyjnych rynkach, niekorzystne ceny rynkowe głównych towarów eksportowych, operacja antyterrorystyczna we wschodniej Ukrainie i przyłączenie Krymu do Rosji, dramatyczne dewaluacje waluty krajowej, destabilizacja systemu bankowego i odpływ inwestycji zagranicznych. Na ujemne saldo bilansu płatniczego wpłynął więc zarówno deficyt obrotów bieżących, jak i deficyt obrotów kapitałowych³⁹. Rezerwy walutowe pozwalające na początku 2014 r. na pokrycie przyszłego importu przez 2,4 miesiąca, na początku 2015 r. pozwalały na pokrycie importu zaledwie przez 1,4 miesiąca⁴⁰.

Wprowadzony środek tym razem został przez członków WTO (z wyjątkiem Rosji) uznany za zgodny z zasadami organizacji⁴¹. Ukraina zapowiedziała zniesienie dodatkowych cel jeszcze w 2015 roku⁴².

Specjalne środki ochronne i środki antydumpingowe

W grudniu 1998 roku, w trakcie przygotowań do członkostwa w WTO, Ukraina przyjęła specjalne ustawodawstwo regulujące kwestie nadmiernego i nieuczciwego przywozu: ustawę „O ochronie krajowych producentów przed importem dumpingowym”, ustawę „O stosowaniu specjalnych środków ochronnych w imporcie do Ukrainy”⁴³ oraz ustawę „O ochronie krajowego przemysłu przed subsydiowanym importem”. Ustawy weszły w życie w pierwszej połowie 1999 r. i od tego czasu były kilkakrotnie nowelizowane. Ustawy antydumpingowa i antysubsydijna opierają się

ogólnie na zasadach i procedurach określonych w porozumieniach WTO (Porozumienie w sprawie stosowania artykułu VI GATT 1994 oraz Porozumienie w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych). Niektóre zagadnienia uregulowano w nich jednak zgodnie z bardziej liberalnymi standardami unijnymi (np. zasada niższego cła⁴⁴, klauzula interesu publicznego, mająca na celu wyważenie interesów stron i zbadanie potencjalnych skutków ekonomicznych nałożenia ceł). Przyjęto również nieobowiązującą w WTO zasadę powiadamiania drugiej strony o wpłynięciu skargi krajowych producentów.

Decyzje o wszczęciu i prowadzeniu postępowań antydumpingowych, antysubsydyjnych lub specjalnych w sprawie nadmiernego przywozu towarów (tzw. protekcjonizm uwarunkowany) podejmuje na Ukrainie Międzyresortowa Komisja Ukrainy ds. Handlu Międzynarodowego (MKUHZ). Decyduje ona także o nałożeniu środków antydumpingowych, kompensacyjnych (wyrównawczych) i specjalnych oraz trybie ich poboru. W przypadku konfliktu między prawem ukraińskim a międzynarodowym, pierwszeństwo ma to drugie⁴⁵.

Ustawa antysubsydjna nie była przez Ukrainę w praktyce wykorzystywana, ze względu na złożoność obliczeń ekonomicznych i trudności w udowodnieniu zagranicznym partnerom, że korzystają z subsydiów. Ponadto nie była ona w pełni zgodna z postanowieniami wspomnianego Porozumienia WTO w sprawie subsydiów i środków wyrów-

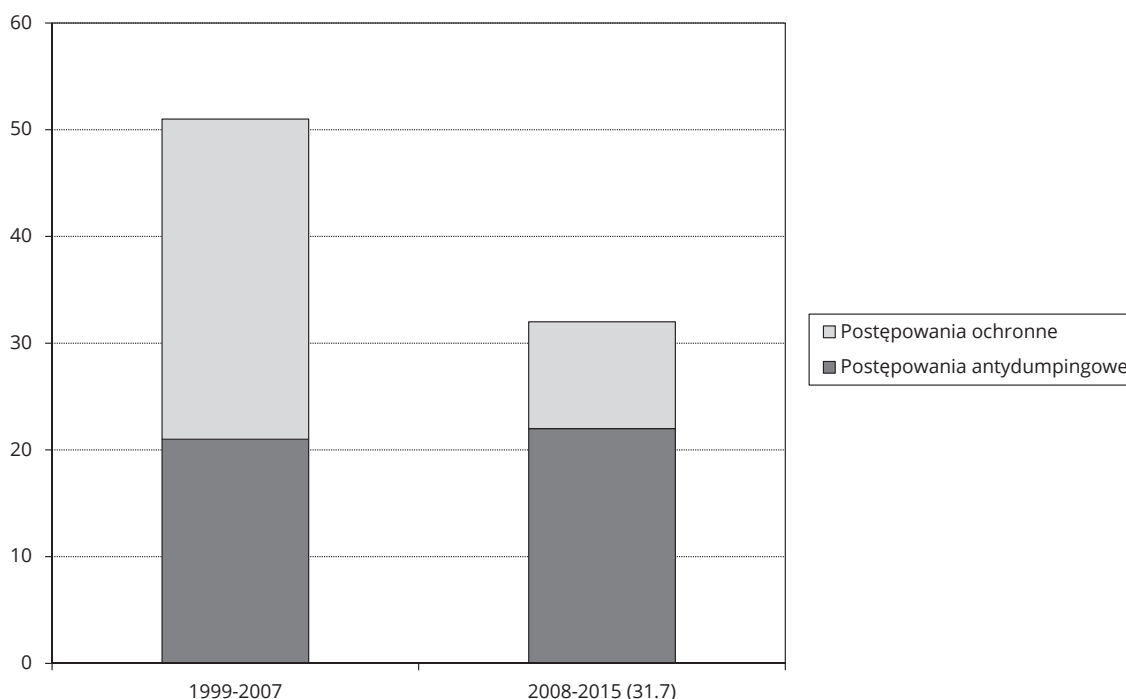
nawczych⁴⁶. Projekt ustawy dostosowanej do zasad WTO został przedstawiony w parlamencie Ukrainy 27 sierpnia 2015 roku⁴⁷.

Na mocy ustaw antydumpingowej i o stosowaniu specjalnych środków ochronnych wobec importu, w okresie od 1999 r., tj. od ich wejścia w życie, do połowy 2015 r. Ukraina wszczęła 43 postępowania antydumpingowe i 40 postępowań ochronnych. W okresie jej członkostwa w WTO liczba wszczynanych postępowań ochronnych wyraźnie zmalała, w konsekwencji zwiększyło się znaczenie postępowań antydumpingowych (wykres 4). Zjawisko to można wiązać z jednej strony z koniecznością przestrzegania przez Ukrainę zasad WTO w tym zakresie, a z drugiej z zaleceniami Komisji Europejskiej, która naciskała na Ukrainę, aby ta ograniczyła praktykę obejmowania państw członkowskich UE działaniami skierowanymi w rzeczywistości przeciw dostawcom z krajów pozaunijnych, głównie z krajów obszaru Wspólnoty Niepodległych Państw⁴⁸ (o czym dalej). Członkowie WTO mogą bowiem wszczynać postępowania ochronne przed nadmiernym importem tylko na zasadzie *erga omnes*, tj. niezależnie od kraju pochodzenia. Postępowania antydumpingowe dotyczą natomiast konkretnych eksporterów.

Porównując liczbę wszczętych postępowań i liczbę nałożonych środków, można wysnuć wniosek, że postępowania antydumpingowe były bardziej skuteczne, ponieważ częściej kończyły się nałożeniem środka (tabela 3).

Wykres 4

Postępowania antydumpingowe i ochronne wszczęte przez Ukrainę w latach 1999-2015 (31 lipca)

Źródło: Opracowanie własne: postępowania antydumpingowe – na podstawie statystyk WTO, postępowania ochronne – na podstawie dokumentów WTO, Komisji Europejskiej, polskiego Ministerstwa Gospodarki i Global Trade Alert.

Tabela 3

Nowe postępowania ochronne i antydumpingowe Ukrainy notyfikowane w WTO w latach 2007-2015 (31 lipca)

Rok	Postępowania ochronne		Postępowania antydumpingowe	
	wszczęcia	środki ostateczne nałożone w danym roku	wszczęcia	środki ostateczne nałożone w danym roku
2007	2	0	5	1
2008	1	1	7	5
2009	2	1	2	7
2010	3	0	2	0
2011	2	0	6	0
2012	0	0	3	7
2013	1	1	2	2
2014	0	1	2	1
2015 (31 lipca)	1	1	0	b.d
Ogółem	12	5	29	23

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WTO i Komisji Europejskiej.

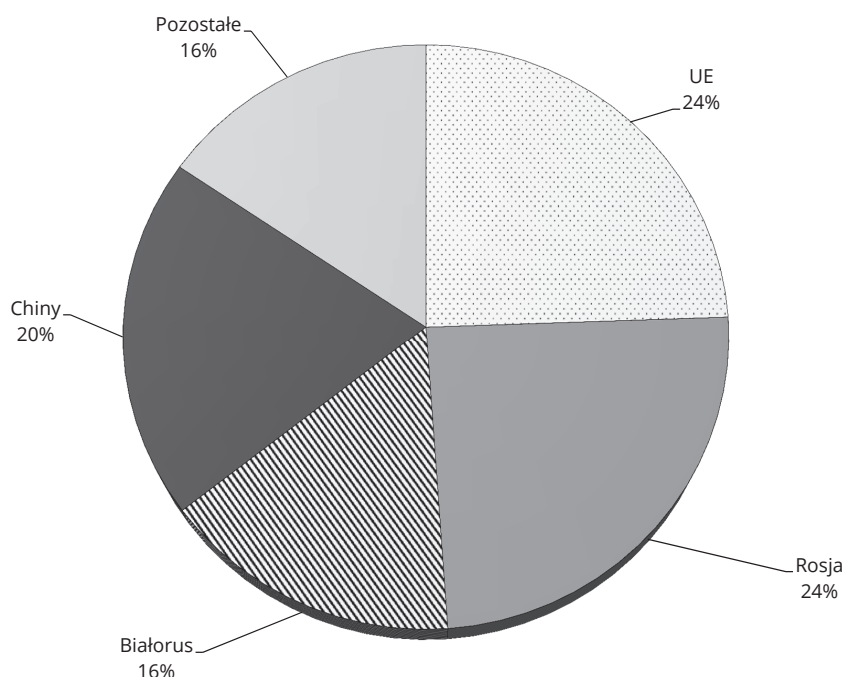
Postępowania antydumpingowe

W latach 2001-2014 najczęściej oskarżani przez Ukrainę o nieuczciwe praktyki handlowe (24% postępowań antydumpingowych) byli eksporterzy rosyjscy. Taki sam odsetek dotyczył eksporterów z 28 krajów UE (wykres 5). Przystąpienie Rosji do WTO (22 sierpnia 2012 r.) nie ograniczyło

aktywności protekcyjnej Ukrainy wobec tego kraju (połowa wszczętych przez Ukrainę postępowań antydumpingowych w latach 2012-2014 dotyczyła Rosji⁴⁹). W okresie wcześniejszym fakt, że Rosja, jak i Białoruś, nie należały do WTO, ułatwiał Ukrainie nakładanie ceł antydumpingowych, specjalnych czy kontyngentów ilościowych na import z tych krajów, m.in. ze względu na nieefektywny mecha-

Wykres 5

Struktura postępowań antydumpingowych wszczętych przez Ukrainę wobec partnerów handlowych w latach 2001-2014

Źródło: Obliczenia własne na podstawie statystyki WTO.

nizm rozstrzygania sporów, obowiązujący w ich wzajemnych stosunkach gospodarczych. Postępowania antydumpingowe i ochronne wobec Rosji były często formą retorsji w sporach handlowych. Uderzały w znaczące rosyjskie pozycje eksportowe (np. samochody, wyposażenie do pojazdów szynowych, cement).

Od 2008 r. obserwowany jest znaczny wzrost liczby postępowań antydumpingowych wszczynanych wobec

eksporterów chińskich (sześć przypadków w latach 2008-2014 w porównaniu z trzema w latach 1999-2007).

Postępowania antydumpingowe wszczęte przez Ukrainę w latach 2004-2015 (31 lipca), m.in. wobec eksporterów z państw członkowskich UE, oraz środki antydumpingowe nałożone w wyniku tych działań przedstawiono w tabeli 4. Jak widać, trzy postępowania dotyczyły polskich producentów-eksporterów.

Tabela 4

Postępowania antydumpingowe wszczęte przez Ukrainę m.in. wobec państw członkowskich UE w latach 2004-2015 (31 lipca)

Lp.	Towar	Kraj pochodzenia towaru	Data wszczęcia	Data nałożenia ostatecznych ceł antydumpingowych
1	Sprężarki	Białoruś, Belgia, Finlandia, Włochy	12.08.2004	17.10.2005
2	Płyty drewnopochodne lakierowane	Polska	6.01.2004	25.03.2004
3	Płyty wiórowe laminowane	Polska , Słowacja	23.09.2004	15.02.2005
4	Strzykawki	Chiny, Hiszpania, Niemcy, Wielka Brytania	23.07.2008	4.11.2009
5	Szkoło płaskie float (termicznie polerowane)	Białoruś, Bułgaria, Polska , Rosja i Turcja Białoruś, Polska , Rosja	4.04.2011 2.07.2014 (R)	28.05.2012

Uwaga: R- postępowanie przeglądowe.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań Komisji Europejskiej.

Postępowania ochronne przed nadmiernym importem

W tabeli 5 przedstawiono postępowania wszczęte przez Ukrainę przeciw nadmiernemu importowi w latach 2004-2015 (31 lipca). Większość towarów nimi objętych stanowiły towary niskiej lub średniej techniki. Ponieważ postępowania te były najczęściej wszczynane na zasadzie *erga omnes*, a więc także wobec importu z państw członkowskich UE, Komisja Europejska aktywnie monitorowała poszczególne sprawy i interweniowała w każdym z dochodzeń odnoszących się do interesów gospodarczych Unii. W szczególności sugerowała władzom ukraińskim, aby nie stosowały środków ochronnych obowiązujących *erga omnes* w przypadkach, gdy import wyrządzający szkodę pochodzi tylko z jednego lub kilku krajów, ale by wydłużyły okres badania z jednego roku do trzech lat i wnikliwie rozpatrywały interes narodowy przed nałożeniem środków.

Z uwagi na fakt, że strona ukraińska popełniała liczne błędy formalne (np. zbyt krótki okres badania), a często także nie miała podstaw merytorycznych do wprowadzenia środków ochronnych handlu (niespełnianie przesłanek do nałożenia środka), Komisji Europejskiej udawało się doprowadzić do szybkiego zakończenia okresu obowiązywania środka (szkoło typu float) albo do zakończenia postępowania bez zastosowania środka (żelazostopy, nawozy, lodówki i zamrażarki) – tabela 5.

W latach 2012-2014 Ukraina wszczęła trzy nowe postępowania ochronne. W rezultacie na koniec 2014 r. obowiązywały środki ochronne na przywóz trzech towarów (na

koniec 2007 r., czyli przed akcesją Ukrainy do WTO – dziewięć towarów). W lipcu 2015 r. Ukraina wszczęła postępowanie ochronne w sprawie przywozu elastycznych tworzyw sztucznych porowatych, bloków i płyt z pianki poliuretanowej. Postępowanie to ma znaczenie dla interesów Polski, która w 2014 r. była największym dostawcą pianki na rynek ukraiński (import o wartości 9,72 mln USD)⁵⁰. W przeszłości Ukraina obejmowała postępowaniami ochronnymi importowane m.in. z Polski: żarówki elektryczne i lampy wyładowcze, nawozy azotowe, kawę rozpuszczalną, sodę kaustyczną, tkaniny dzianinowe i bawełniane, płyty pilśniowe i wiórowe, materiały wodoszczelne i łożyska kulkowe.

Na koniec 2014 r. w przywozie z Polski obowiązywały specjalne środki ochronne na trzy grupy towarów: rury okładzinowe stalowe (kontyngent), samochody osobowe (cło specjalne) oraz zastawy i naczynia kuchenne z porcelany (cło specjalne). Środki ochronne na rury wygasły co prawda w 2013 r., ale MKUHZ podjęła decyzję o utrzymaniu kontyngentów na czas przeglądu wszczętego na wniosek ukraińskiego producenta.

Niżej bardziej szczegółowo omówiono kilka przypadków nałożenia środków ochronnych przez Ukrainę.

Specjalne środki ochronne na zastawy stołowe i naczynia kuchenne z porcelany. Ukraińscy producenci porcelany wnioskowali o ochronę przed importem, ponieważ w sytuacji rosnących cen gazu nie mogli sprostać zagranicznej konkurencji (głównie chińskiej). Motywacją władz ukraińskich była również chęć uniknięcia efektów zniekształcenia

Tabela 5

Postępowania ochronne wobec nadmiernego importu wszczęte przez Ukrainę w latach 2004-2015 (31 lipca)

Lp	Towary	Data wszczęcia postępowania	Data nałożenia ceł specjalnych
1	Przyrządy do szlifowania	8.04.2004	18.02.2005
2	Kamienie młyńskie, kamienie szlifierskie itp. ze sztucznych materiałów ściernych	15.03.2004	18.03.2005
3	Odlwane żeliwne części do pomp	15.03.2004	18.02.2005
4	Rudy manganu i koncentratów	15.03.2004	bez nałożenia środka
5	Płyty pilśniowe	23.09.2004	b.d.
6	Papa	18.08.2004	19.08.2005
7	Karboksymetyloceluloza i jej sole	18.08.2005	22.07.2006
8	Łożyska kulkowe	4.02.2006	11.11.2006
9	Wyroby dziane	5.05.2006	1.03.2007
10	Tkaniny bawełniane	17.07.2006	11.06.2007
11	Lampy wyładowcze fluorescencyjne z termokatodą	14.09.2006	12.07.2007
12	Rury okładzinowe bez szwu i pompowo-kompresorowe	1.09.2007 29.08.2011 (R) 23.08.2012 (R) 1.10.2014 (R)	1.10.2008 r.
13	Zapałki	26.11.2008 25.10.2010 (R) 6.11.2012 (R)	6.11.2009 5.11.2012 6.11.2012
14	Szkoło płaskie typu „float „	27.08.2009	13.11.2009
15	Chlor ciekły	17.03.2009	bez nałożenia środka
16	Trzyskładnikowe nawozy sztuczne	3.02.2010	bez nałożenia środka
17	Urządzenia chłodnicze (lodówki i zamrażarki)	6.05.2010	bez nałożenia środka
18	Żelazostopy	17.02.2010	bez nałożenia środka
19	Paliwa samochodowe	29.01.2011	bez nałożenia środka
20	Samochody osobowe	2.07. 2011	14.04.2013
21	Zastawy stołowe i naczynia kuchenne z porcelany (HS 6911)	21.05.2013	4.04.2014
22	Elastyczne płyty porowate, bloki i arkusze pianki poliuretanowej	7.07.2015	postępowanie w toku

Uwaga: R - postępowanie przeglądowe.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów WTO oraz stron internetowych Ministerstwa Gospodarki Ukrainy i Dyrekcji ds. Handlu Komisji Europejskiej.

handlu, spodziewanych po wprowadzeniu przez UE tymczasowych ceł antydumpingowych na podobne towary z Chin i po wszczęciu postępowania ochronnego wobec importu z Chin przez Euroazjatycką Komisję Gospodarczą Rosji, Kazachstanu i Białorusi⁵¹. Chodziło również o to, by dać czas krajowym producentom, rozpoczynającym nieznaną wcześniej na rynku ukraińskim produkcję zastawy i naczyń z porcelany dla sektora HoReCa (gastronomia hotelowa, restauracje i catering) na dostosowanie się do nowych warunków ekonomicznych (motyw ochrony przemysłu raczkującego). Nałożone środki mogą hamować rozpoczętą przez polskie firmy ekspansję na rynek ukraiński (m.in. polskich Fabryk Porcelany „Ćmielów” i „Chodzież”).

Specjalne środki ochronne na zapałki. Cła specjalne na importowane zapałki (niezależnie od kraju pochodzenia) wprowadzono we wrześniu 2009 r. w związku ze stwierdzeniem wystąpienia istotnej szkody dla krajowych producentów zapałek. Nałożone cła miały wygasnąć w listopadzie 2012 r., jednak na początku tego miesiąca MKUHZ przedłu-

żyła je o kolejne trzy lata, tj. do 5 listopada 2015 r., po czym po trzech tygodniach (koniec listopada 2012 r.) nieoczekiwanie podjęła decyzję o ich uchyleniu, uzasadniając to interesem narodowym. W styczniu 2013 r. Okręgowy Sąd Administracyjny Kijowa unieważnił tę ostatnią decyzję. Tym samym sąd pozytywnie odniósł się do pozwu Ukraińskich Zakładów Produkcji Zapałek, argumentujących bezpodstawność decyzji Komisji Międzyresortowej w świetle jej wcześniejszego postanowienia o wprowadzeniu ceł specjalnych na okres trzech lat⁵².

Specjalne środki ochronne w przywozie samochodów osobowych. W lipcu 2011 r. MKUHZ – na wniosek Stowarzyszenia Ukraińskich Producentów Samochodów „UkrAvto-prom”, reprezentującego trzech producentów samochodów: UkrAwto (Zaporoski Zakład Produkcji Samochodów), Bogdan (zakład produkcji samochodów w Ługańsku i Czerkasach) oraz Eurocar (produkuje samochody Skoda) – wszczęła postępowanie ochronne wobec przywozu samochodów osobowych⁵³. W kwietniu 2012 r. MKUHZ nałożyła

na przywóz nowych samochodów osobowych (kody UKT-ZED⁵⁴ 8703 22 10 00 i 8703 23 19 10) dodatkową opłatą celną w wysokości:

- ☞ 6,46% – dla samochodów o pojemności silnika przekraczającej 1000 cm³, ale nieprzekraczającej 1500 cm³;
- ☞ 12,95% – dla samochodów o pojemności silnika przekraczającej 1500 cm³, ale nieprzekraczającej 2200 cm³ ⁵⁵.

Decyzja o nałożeniu środka ochronnego na przywóz nowych samochodów weszła w życie z blisko rocznym opóźnieniem. Opublikowano ją w dzienniku urzędowym dopiero 14 marca 2013 roku⁵⁶. Cło specjalne (dodatkowe w stosunku do 10% cła konwencyjnego, czyli cła KNU) zaczęło obowiązywać 14 kwietnia 2013 r., a więc dwa lata po zakończeniu postępowania ochronnego. Niemal natychmiast (20 kwietnia 2013 r.), pod wpływem krytyki ze strony partnerów handlowych, Ukraina wyłączyła tymczasowo (na 10 miesięcy, do 28 lutego 2014 r.) z zakresu przedmiotowego cła specjalnego samochody o napędzie hybrydowym, z silnikiem o pojemności 1000-2200 cm³, których sama nie produkowała⁵⁷.

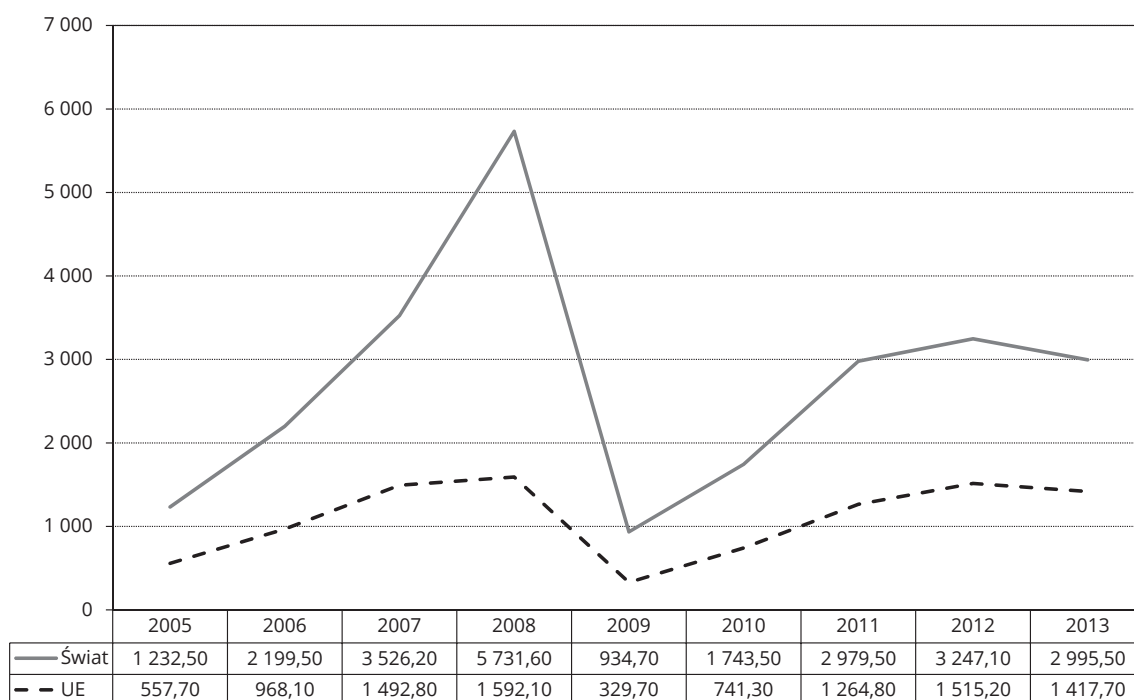
W dniu 28 marca 2014 r. MKUHZ opublikowała decyzję⁵⁸ o liberalizacji nałożonych środków ochronnych (wymóg WTO, przewidziany w art. 7.4 Porozumienia w sprawie środków ochronnych, oraz ustawodawstwa ukraińskiego – art. 18.4 ustawy o stosowaniu specjalnych środków ochronnych wobec importu do Ukrainy). Cło specjalne obniżono łącznie o 2/3, w dwóch ratach, według następującego schematu:

- ☞ samochody o pojemności silnika od 1000 cm³ do 1500 cm³:
 - po 12 miesiącach od dnia zastosowania środka – do 4,31%,
 - po 24 miesiącach od dnia zastosowania środka – do 2,15%,
- ☞ samochody o pojemności silnika od 1500 cm³ do 2200 cm³:
 - po 12 miesiącach od dnia zastosowania środka – do 8,63%,
 - po 24 miesiącach od dnia zastosowania środka – do 4,32%.

Decyzję o liberalizacji ceł ochronnych przed nadmiernym przywozem samochodów Ukraina notyfikowała w WTO 31 marca 2014 r.⁵⁹, motywując ustanowienie środków ochronnych spadkiem krajowej produkcji nowych samochodów. Jako głównych konkurentów międzynarodowych wskazała: Japonię, Turcję, Rosję, Koreę Płd., Rumunię i Niemcy. W uzasadnieniu decyzji podała ona m.in., że: w 2010 r. import samochodów był o 70% większy niż w 2009 r., natomiast produkcja trzech producentów-wnioskodawców zmalała w latach 2008-2010 o 82%, ich sprzedaż krajowa o 84%, przeciętne zatrudnienie o 54%, a zyski o 96%⁶⁰. Podkreślała, że przystępując do WTO jednorazowo obniżyła cła na przywóz samochodów osobowych z 25% do 10%. Niekorzystnie dla Ukrainy, wydarzenie to zbiegło się ze światowym kryzysem finansowym i gospodarczym. Wprowadzie import w ujęciu bezwzględny zmalał, jednak wzrósł w stosunku do produkcji krajowej.

Wykres 6

Ukraiński import samochodów z UE i ogółem w latach 2005-2013 (w mln USD)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Comtrade.

Nałożenie wspomnianych środków uderzyło w interesy gospodarcze Unii, zwłaszcza producentów niemieckich, francuskich i rumuńskich. W 2010 r. udział UE w wartości ukraińskiego importu samochodów osobowych ogółem wynosił 42,5%; w 2013 r. – 47% (por. wykres 6). Udział Polski był bardzo niewielki (w granicach 1,2-3,2% importu z UE). Wzrost udziału Unii w imporcie samochodów osobowych do Ukrainy można wiązać z wymogami wprowadzonymi w tym kraju w związku z umową DCFTA (dostosowanie do norm unijnych), które stały się barierą w przywozie niektórych typów samochodów m.in. z Rosji.

W końcu października 2013 r. Japonia wniosowała o przeprowadzenie konsultacji w sprawie środka nałożonego przez Ukrainę⁶¹. Argumentowała, że w latach 2008-2010 import samochodów na Ukrainę zmalał. Wskazała również na różnego rodzaju błędy proceduralne. Komisja Europejska brała aktywny udział w tym postępowaniu jako strona trzecia. O status strony trzeciej wystąpiły również: Australia, Indie, Korea Płd., Rosja, Stany Zjednoczone i Turcja. W czerwcu 2015 r. powołany rok wcześniej panel wydał niekorzystne dla Ukrainy orzeczenie, zalecając anulowanie środka⁶². Uzasadniał on, że wzrost importu w latach 2010 i 2011 był związany z jego odbudowywaniem po drastycznym załamaniu w kryzysowym 2009 roku. Ponadto, Ukraina naruszyła wiele postanowień Porozumienia w sprawie środków ochronnych. Część zastrzeżeń Japonii panel uznał za nieuzasadnione.

Wprowadzone środki nie przyniosły zamierzonych efektów. Spadek dochodów ludności i niepewna sytuacja we wschodniej Ukrainie spowodowały drastyczny spadek popytu na samochody i, w rezultacie, spadek produkcji o niespotykanej wcześniej skali⁶³. Według danych Ukraińskiego Stowarzyszenia Producentów Samochodów „Ukrautoprom” w okresie styczeń-wrzesień 2014 r. na Ukrainie wyprodukowano 24 tys. samochodów osobowych (spadek o 20% w porównaniu z analogicznym okresem 2013 r.), a nowych samochodów sprzedano 76,8 tys. sztuk (o 54% mniej niż w podobnym okresie rok wcześniej)⁶⁴.

W ocenie analityków ukraińskiego rynku samochodowego, spadek produkcji samochodów, wstrzymanie działalności takich koncernów, jak „Bogdan” czy „Kremenczucki Zakład Produkcji Samochodów” (specjalizuje się w montażu chińskiej marki Geely i koreańskiego Ssangyonga) oraz rozważanie zawieszenia produkcji najbardziej popularnego samochodu na Ukrainie przez Zaporoskie Zakłady Samochodowe, związane były z niskim popytem krajowym, spowodowanym niestabilną sytuacją ekonomiczną i polityczną w kraju oraz problemami z eksportem do Rosji (wprowadzenie w 2012 r. przez Rosję specjalnej opłaty utylizacyjnej, sytuacja polityczna). Nieoficjalnie uważa się, że władze ukraińskie podwyższyły stopień ochrony krajowego rynku samochodów osobowych, atrakcyjnego ze względu na liczbę mieszkańców, niski stopień zaspokojenia popytu i relatywnie tanią siłą roboczą, w celu poprawienia swojej pozycji negocjacyjnej w przyciąganiu zagranicznych inwestorów (np. japońskich), którzy pomogliby stworzyć nowe miejsca pracy i wyciągnąć branżę z głębokiego kryzysu⁶⁵. Nałożenie środka miało także przyczynić się do zmniejszenia deficytu

obrotów towarowych z zagranicą, za którego znaczną część odpowiadał właśnie import samochodów (w 2013 r. udział samochodów w jego kreowaniu wyniósł 23% – por. wykresy 2 i 6).

Możliwości ochrony rynku ukraińskiego na mocy umowy DCFTA

Umowa DCFTA wprowadza zasady wolnego handlu stanowiące podstawę systemu handlu wielostronnego przyjętego przez WTO. Wiele artykułów GATT 1994 wraz z notami wyjaśniającym jest włączonych bezpośrednio do umowy, w tym: art. III, art. XI, art. XX i XXI.

W DCFTA strony zobowiązały się do stosowania zasady traktowania narodowego we wzajemnym imporcie, zgodnie z art. III GATT 1994 (art. 34). Zgodziły się nie ustanawiać zakazów ani ograniczeń zarówno w imporcie, jak i w eksporcie, z wyjątkiem środków zdefiniowanych w DCFTA lub środków stosowanych zgodnie z art. XI GATT 1994 (art. 35). Mogą natomiast stosować środki polityki handlowej przewidziane w art. XX i XXI GATT 1994 (art. 36). Artykuł XX: „Wyjątki ogólne” dopuszcza m.in. stosowanie środków handlowych w celu ochrony moralności publicznej; życia lub zdrowia ludzi, zwierząt i roślin; bogactwa narodowego kulturalnego, historycznego lub archeologicznego; nieodnawialnych zasobów naturalnych; zasobów istotnych dla zaopatrzenia w przypadku niedoborów ogólnych lub regionalnych w określone produkty. Artykuł XXI: „Wyjątki dotyczące bezpieczeństwa” dopuszcza natomiast stosowanie środków odnoszących się do handlu bronią i amunicją oraz podejmowanych w okresie wojny lub innych okresach zagrożenia w stosunkach międzynarodowych.

Umowa DCFTA utrzymuje prawo do stosowania tradycyjnych środków ochrony handlu – przeciw nieuczciwemu i nadmiernemu importowi (tzw. klauzula ucieczki) oraz dodatkowo wprowadza środki zabezpieczające Ukrainę przed nadmiernym przywozem samochodów osobowych (o czym niżej). Środki antydumpingowe i wyrównawcze mają być stosowane zgodnie z Porozumieniem w sprawie stosowania art. VI GATT 1994 (porozumienie antydumpingowe) oraz Porozumieniem w sprawie subsydiów i środków wyrównawczych, a także powinny opierać się na sprawiedliwym i przejrzystym systemie. W odniesieniu do tego systemu umowa DCFTA zawiera postanowienia oparte na rozwiązaniach unijnych (i wprowadzone, jak wcześniej wspomniano, do ustawodawstwa ukraińskiego), których nie ma w przepisach WTO. Są to: art. 48 („Uwzględnienie interesu publicznego”), art. 49 („Zasada niższego cła”) i art. 50 (Stosowanie środków i przeglądy). Preferowane są zobowiązania cenowe, a nie cła antydumpingowe lub wyrównawcze (art. 50).

W DCFTA strony potwierdziły swoje prawa i obowiązki wynikające z art. XIX GATT 1994 oraz Porozumienia w sprawie środków ochronnych. Unia ponadto zachowała swoje prawa i obowiązki na mocy art. 5 Porozumienia w sprawie rolnictwa, z wyjątkiem handlu produktami rolnymi, objętego na mocy umowy DCFTA traktowaniem preferencyjnym.

Umowa nie przewiduje możliwości renegocjacji zobowiązań, w odróżnieniu od art. XXVIII GATT 1994, ale po upływie pięciu lat od jej wejścia w życie możliwe jest podjęcie konsultacji, na wniosek dowolnej strony, aby rozważyć przyspieszenie liberalizacji ceł we wzajemnym handlu oraz rozszerzenie zakresu liberalizacji (art. 29 ust. 4).

Jednostronna klauzula ochronna motoryzacyjna w umowie DCFTA

Produkcja samochodów osobowych na Ukrainie, podobnie jak w wielu innych krajach, uważana jest za wrażliwą. Na mocy umowy DCFTA cła konwencyjne na samochody osobowe w wysokości 10% będą znoszone stopniowo i równomiernie przez 10 lat⁶⁶ (dla porównania UE zniesie takie samo cło w ciągu 7 lat). Aby zapobiec gwałtownemu wzrostowi importu samochodów z UE, władze ukraińskie starały się o ustanowienie dodatkowego zabezpieczenia. Oprócz ogólnej klauzuli ochronnej, umowa DCFTA przewiduje jednostronną klauzulę tzw. motoryzacyjną, przeznaczoną tylko dla Ukrainy (sekcja druga: art. 44-45). W rezultacie, od drugiego roku po wejściu umowy DCFTA w życie Ukraina będzie mogła przez 15 lat stosować specjalne środki ochronne w przywozie samochodów osobowych z UE. Import ten, oprócz normalnych warunków klauzuli ochronnej, musi przekroczyć dwie wielkości progowe, a mianowicie:

- 1) 45 tysięcy samochodów rocznie;
- 2) określony udział w krajowym rynku samochodów (20%, 21%, 25%).

Warto dodać, że według danych unijnych, w okresie referencyjnym, tj. w latach 2002-2010, Ukraina importowała z Unii średniorocznie 41 tys. samochodów, co dawało Unii blisko 13% udział w rynku ukraińskim⁶⁷. Można przypuszczać, że celem tej klauzuli, podobnie jak obowiązujących obecnie ceł specjalnych, jest zachęcenie inwestorów zagranicznych do głębszego zaangażowania się w produkcję samochodów na Ukrainie. Obecnie produkcja samochodów osobowych na Ukrainie polega w znacznej mierze na prostym montażu części importowanych z Korei Płd., Chin i Rosji.

Podsumowanie i wnioski

Przystąpienie Ukrainy do WTO zbiegło się z wieloma niekorzystnymi czynnikami w jej otoczeniu zewnętrznym i wewnętrznym. W rezultacie międzynarodowe zobowiązania stały się dla Ukrainy uwierającym gorsetem. Gorset ten próbowały rozluźnić różne grupy interesu, co nie było takie trudne w gospodarce zdominowanej przez struktury oligarchiczne. Pod ich wpływem władze ukraińskie inicjowały często kontrowersyjne posunięcia. Z powodu braku przesłanek merytorycznych lub licznych niezgodności z postanowieniami WTO znaczna część wszczętych przez Ukrainę inicjatyw kończyła się wycofaniem wniosku lub zniesieniem środka polityki handlowej pod naciskiem Unii Europejskiej i innych partnerów handlowych lub w wyniku orzeczeń

sądów krajowych. W niektórych, najważniejszych dla Ukrainy, przypadkach (samochody) środki ochronne utrzymano wbrew protestom członków WTO, narażając się na uruchomienie procedury rozstrzygania sporu (powołanie panelu). Z kolei inicjatywy takie, jak próba renegocjacji warunków akcesji nie miały reperkusji ekonomicznych dla partnerów handlowych Ukrainy, raczej rzutowały na jej wizerunek (Ukraina jako „WTO *bête noire*”⁶⁸). Inaczej było w przypadku zakazów przywozu czy postępowań ochronnych lub antidumpingowych. Wprowadzały one zamieszanie i niepewność w stosunkach handlowych, nawet jeśli kończyły się szybkim zniesieniem środka lub w ogóle jego nienałożeniem.

Umowa DCFTA niewiele zmienia w stosunku do porozumień WTO, jeśli chodzi o klauzule zabezpieczające, a nawet dodaje jeden wentyl bezpieczeństwa (*safety valve*) w postaci klauzuli ochronnej dla przemysłu motoryzacyjnego. Można więc powiedzieć, że pod tym względem „gorset unijny” zapewnia swobodę ruchów nieco większą niż „gorset WTO”. Jednak obok przepisów mających wprowadzić jasność i przewidywalność w zasadach handlu dwustronnego („usztynianie kręgosłupa”), m.in. poprzez ograniczenie uznaniowości władz państwowych czy zjawiska aktywnego szukania renty⁶⁹, umowa DCFTA wprowadza wiele przepisów mających zintegrować gospodarkę ukraińską z gospodarką unijną (m.in. liberalizacja taryfowa, dostosowania w zakresie wymogów technicznych, fitosanitarnych i sanitarnych). Ukraińscy przedsiębiorcy będą więc nie tylko odczuwać większą presję konkurencyjną na krajowym rynku, ale także będą musieli ponieść koszty dostosowania się do wymogów jednolitego rynku. Będzie to odczuwalne zwłaszcza w pierwszym okresie po wejściu umowy w życie⁷⁰. Chociaż Ukraina w wielu dziedzinach wprowadziła już zmiany legislacyjne pod kątem dostosowania do *acquis* UE, to jednak wypełnienie wszystkich zobowiązań wynikających z DCFTA, jak pokazuje doświadczenie WTO, będzie dużym wyzwaniem dla ukraińskich instytucji i przedsiębiorstw⁷¹.

Obniżenie na mocy umowy DCFTA stopnia konwencyjnej protekcji celnej może spowodować wzrost zainteresowania niektórych ukraińskich branż, zwłaszcza mniej konkurencyjnych, podwyższeniem barier wejścia na rynek. Ponadto, jak wynika z doświadczeń Polski z okresu stowarzyszenia z UE, utworzenie strefy wolnego handlu w pierwszych latach pociąga za sobą wzrost deficytu handlowego. Zjawisko to, w połączeniu z koniecznością ochrony młodego przemysłu oraz oczekiwaniami zagranicznych inwestorów mogą wzmocnić presję na ustanawianie czasowych barier w handlu na mocy klauzul zabezpieczających przewidzianych w porozumieniach WTO i umowie DCFTA. Wejście w życie nowej ustawy o ochronie przed importem subsydiowanym może dodatkowo zachęcić producentów ukraińskich do wypróbowania nowego rozwiązania. Jednak raczej nie będzie ono dotyczyło państw członkowskich UE, lecz krajów obszaru WNP lub Chin.

Skuteczność potencjalnych działań protekcyjnych będzie raczej ograniczona⁷². Doświadczenia ze stosowania narzędzi polityki handlowej na Ukrainie ujawniły

bowiem wiele słabych stron ukraińskiego ustawodawstwa, utrudniających skuteczną ochronę krajowych producentów przed nadmiernym czy nieuczciwym importem (np. brak jasnych kryteriów określających produkt podobny, co ułatwia obchodzenie środków). Ponadto ustanawianie środków specjalnych i antidumpingowych oraz wyznaczenie ich wysokości nie zawsze opierało się na racjonalnych przesłankach, ale odzwierciedlało siłę grup lobbujących broniących swych interesów przed konkurencją zagraniczną⁷³. Te słabości instytucjonalno-prawne ułatwiają zagranicznym partnerom oddziaływanie na władze ukraińskie w trakcie postępowania i zwiększają prawdopodobieństwo przegrania przez nie sporu na forum WTO⁷⁴. Decyzje Międzyresortowej Komisji Ukrainy ds. Handlu Międzynarodowego są często zaskarżane przez ukraińskich producentów i importerów do sądów krajowych. Wspomnianych słabości nie da się usunąć w krótkim czasie, można więc wnioskować, że wiele dochodzeń zakończy się bez nałożenia środka. Niemniej samo wszczęcie dochodzenia będzie dla zagranicznych eksporterów znacznym obciążeniem, ponieważ wprowadzi do działalności gospodarczej element niepewności. Ze względu na znaczne podobieństwo poziomu i struktury produkcji Polski i Ukrainy w wielu gałęziach (np. artykuły budowlane, wykończenie wnętrz, przemysł rolno-spożywczy) część podejmowanych przez Ukrainę działań ochronnych, podobnie jak w latach ubiegłych, dotknie polskich producentów. Warto pamiętać, że status kraju rozwijającego się (art. 43 DCFTA) pozwala Ukrainie na stosowanie środka ochronnego przez dwa lata dłużej niż w przypadku środka zastosowanego przez UE oraz na łatwiejsze ponowne zastosowanie środków ochronnych w odniesieniu do tego samego produktu.

Tonująco na aktywność protekcyjną powinna natomiast oddziaływać integracja gospodarki ukraińskiej i gospodarek państw członkowskich UE, zwłaszcza powiązania w ramach łańcuchów dostaw. Ponadto Ukraina, która musi zmodernizować swoją gospodarkę, nie może odcinać krajowych producentów od konkurencji zagranicznej. Zresztą niektórzy politycy ukraińscy nie ukrywają, że w kilku branżach (samochody osobowe, artykuły rolno-żywnościowe) stopień protekcji granicznej podniesiono specjalnie, aby wzmocnić pozycję władz ukraińskich w rozmowach z zagranicznymi inwestorami. Badania empiryczne wykazują, że istnieje związek między poziomem protekcji granicznej a inwestycjami (*tariff jumping FDI*)⁷⁵. Może to stanowić argument za stosowaniem środków protekcyjnych uwarunkowanego. Umowa DCFTA nie zawiera bowiem tzw. klauzuli restrukturyzacyjnej, która była w układach europejskich i innych porozumieniach UE o wolnym handlu⁷⁶. Pozwalała ona słabszemu partnerowi nałożyć na określonych warunkach dodatkowe cło na towary, których import został wcześniej zliberalizowany, dla ochrony nowo powstających gałęzi przemysłu, niektórych sektorów podlegających restrukturyzacji lub napotykających poważne trudności. Nawet Układ o partnerstwie i współpracy przewidywał możliwość czasowego stosowania przez Ukrainę wyjątkowych środków w formie ograniczeń ilościowych dla ochrony przemysłu „raczkującego” lub przemysłu napotykającego poważne problemy społeczne (zał. II do Układu).

* Dr Ewa Kaliszuk, prof. nadzw. IBRKK, Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Warszawa. E-mail: ewa.kaliszuk@ibrkk.pl.

¹ Układ o stowarzyszeniu między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Ukrainą, z drugiej strony, DzUrz UE L nr 161, 29.5.2014 r.

² Analiza na temat ewentualnych korzyści z utworzenia strefy wolnego handlu UE-Ukraina, opracowana przez przedstawicielstwo UE na Ukrainie wspólnie z Ministerstwem Rozwoju Gospodarczego i Handlu Ukrainy oraz Ministerstwem Spraw Zagranicznych Ukrainy, za: U. Dzyuma-Zaremba, *Handel towarami i usługami między Polską a Ukrainą – bariery i perspektywy*, w: „Bariery polsko-ukraińskiej współpracy gospodarczej oraz perspektywy płynące z utworzenia strefy wolnego handlu między Unią Europejską a Ukrainą”, „WSliZ Working Paper Series”, lipiec 2014.

³ Dane Państwowego Komitetu Statystyki Ukrainy, <https://ukrstat.org/en> [dostęp: 31.7.2015].

Dane dla 2014 r. – z wyłączeniem czasowo okupowanego terytorium Autonomicznej Republiki Krymu, miasta Sewastopol; dane dla 2015 r. – z wyłączeniem czasowo okupowanego terytorium Autonomicznej Republiki Krymu, miasta Sewastopol i części strefy objętej operacją antyterrorystyczną.

⁴ „Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2017-2019 роки”, № 558, 5.8.2015, <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnp?docid=248397249> [dostęp: 31.8.2015].

⁵ Oprócz środków polityki handlowej władze ukraińskie stosowały inne instrumenty wsparcia krajowych producentów, jak np. ustawy zakaz zakupu u zagranicznych dostawców towarów, usług i prac w ramach zamówień publicznych. W 2010 r. ukraińskie władze rozważyły wprowadzenie kolejnych instrumentów, które budziły wątpliwości, co do ich zgodności z normami WTO (m.in. mechanizm „tymczasowej opłaty rolnej” na dostawy wybranych towarów czy też kontyngenty na eksport zbóż). Por. Ambasada RP w Kijowie, *Ukraina – informator gospodarczy (grudzień 2010 r.)*. Dostęp do rynku, http://www.kijow.msz.gov.pl/pl/relacje_polsko_ukrainskie_2454/informacje_ekonomiczne_192/ [dostęp: 31.7.2015].

⁶ Dokument WTO, G/C/M/116, s. 12.

⁷ Decyzja Rady z 17.3.2014 r. w sprawie podpisania, w imieniu Unii Europejskiej, i tymczasowego stosowania Układu o stowarzyszeniu między Unią Europejską i Europejską Wspólnotą Energii Atomowej oraz ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Ukrainą, z drugiej strony, w odniesieniu do preambuły, art. 1 oraz tytułów I, II i VII tego układu, DzUrz UE L 161, 29.5.2014 r.

⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 374/2014 z 16.4.2014 r. w sprawie obniżenia lub zniesienia ceł na towary pochodzące z Ukrainy, DzUrz UE L 118, 22.4.2014 r.

⁹ Decyzja Rady 2014/668/UE z 23.6.2014 r. w sprawie podpisania, w imieniu Unii Europejskiej, oraz tymczasowego stosowania Układu o stowarzyszeniu między Unią Europejską i Europejską Wspólnotą Energii Atomowej oraz ich państwami członkowskimi, z jednej strony, a Ukrainą, z drugiej strony, w odniesieniu do jego tytułu III (z wyjątkiem postanowień dotyczących traktowania pracowników będących obywatelami państw trzecich legalnie zatrudnionych na terytorium drugiej Strony) oraz tytułów IV, V, VI i VII, jak również powiązanych załączników i protokołów (DzUrz L 278, 20.9.2014 r.). Zmieniona decyzją Rady z 29.9.2014 r., DzUrz UE L 289, 3.10.2014 r.

¹⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1150/2014 z 29.10.2014 r. zmieniające rozporządzenie Rady (UE) nr 374/2014 w sprawie obniżenia lub zniesienia ceł na towary pochodzące z Ukrainy, DzUrz UE L 313, 31.10.2014 r.

¹¹ Od 2005 r., równoległe do liberalizacji związanej z akcesem do WTO, Ukraina realizowała trzyletni plan działania, będący głównym narzędziem wdrażanej przez UE europejskiej polityki sąsiedztwa. Plan ten, pomyślany jako substytut układu o stowarzyszeniu, określał dziedziny, w których Ukraina miała dostosować się do zasad unijnych i międzynarodowych. Dotyczyły one m.in. liberalizacji gospodarki i handlu. Po zwycięstwie w wyborach prezydenckich opcji proeuropejskiej w lutym 2005 r. plan uzupełniono o dziesięciopunktowy aneks. W odniesieniu do systemu handlu zagranicznego Ukrainy plan zakładał stopniowe znoszenie przeszkód w handlu stałą oraz dalsze zbliżanie przepisów prawnych w dziedzinach określonych w PCA, m.in. nowelizację Kodeksu celnego Ukrainy (dostosowanie do Wspólnego kodeksu celnego UE), przyjęcie aktów wykonawczych do niego (wzorowanych na rozwiązaniach unijnych) oraz wdrożenie Nomenklatury Scalonej (stanowiącej podstawę klasyfikacji towarów we Wspólnej taryfie celnej UE).

¹² M. Błaszczuk, *Skutki członkostwa Ukrainy w WTO dla Polski, w: „Polityka gospodarcza Polski w integrującej się Europie 2007-2008. Raport roczny”*, red. nauk. i koord. J. Kotyński, IBRKK, Warszawa 2008.

¹³ *WTO welcomes Ukraine as a new member*, „WTO Press Release”, 5.2.2008, http://www.wto.org/english/news_e/pres08_e/pr511_e.htm [dostęp: 31.7.2015].

¹⁴ Wniosek. Decyzja Rady określająca stanowisko Wspólnoty na forum Rady Generalnej Światowej Organizacji Handlu w sprawie przystąpienia Republiki Ukrainy do Światowej Organizacji Handlu, KOM(2008) 24, 23.1.2008 r.

¹⁵ Okoliczności uprawniające do podjęcia takich działań określone są w postanowieniach WTO (GATT 1994). Por. E. Kaliszuk, *Możliwości stosowania klauzul ochronnych przewidzianych w świetle GATT i WTO*, w: „Polska w WTO”, red. J. Kaczurba, E. Kawecka-Wyrzykowska, Instytut Koniunktur i Cen Handlu Zagranicznego, 2002, s. 163-196.

¹⁶ WTO, *Report on the consultations with Ukraine*, WT/BOP/R/93, 29 June 2009.

¹⁷ Por. ustawa nr 923-VI. „O wniesieniu zmian do niektórych ustaw w celu poprawy stanu bilansu płatniczego Ukrainy w związku ze światowym kryzysem finansowym”.

¹⁸ WTO, *Report on the Consultations with Ukraine*, op. cit.

¹⁹ W szczególności za niezgodne z Konstytucją Ukrainy Sąd uznał podpunkty 3.5 i 3.6 pkt 3 art. 3 działu „Zapisy końcowe” ustawy nr 2371-III z 5 kwietnia 2001 r. (ze zm.) „O ukraińskiej taryfie celnej” oraz akapitu 8 części drugiej art. 9 ustawy nr 959-XII z 16 kwietnia 1991 r. (ze zm.) „O zagranicznej działalności gospodarczej”. Zakwestionowane postanowienia dawały Gabinetowi Ministrów Ukrainy prawo do wprowadzania, zmiany lub znoszenia dodatkowych stawek celnych na importowane na Ukrainę towary. WPHil Kijów, *Aktualności. Przywrócenie dodatkowej 13% stawki celnej na import niektórych towarów na Ukrainę*, 25.6.2009.

²⁰ WTO, Council for Trade in Goods, *Minutes of the Meeting of the Council for Trade in Goods*, 18.10.2013, WTO, G/C/M/116, 11.3.2014, s. 1-32.

²¹ Ibidem.

²² Od czasu powstania WTO w 1995 roku członkowie tej organizacji wystąpili z takim wnioskiem 39 razy. Zakres proponowanych zmian koncesji taryfowych był jednak niewielki. WTO, *General Agreement on Tariffs and Trade 1994*, https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/analytic_index_e/gatt1994_10_e.htm#article28 [dostęp: 31.7.2015].

²³ WTO, Council for Trade in Goods, *Trade concerns raised against Ukraine, Russia, Brazil, Japan, Indonesia and Nigeria*, 11.7.2013, https://www.wto.org/english/news_e/news13_e/good_11jul13_e.htm [dostęp: 15.7.2015].

²⁴ Reuters, *Ukraine denies protectionism as 58 nations attack WTO tariffs plan*, 16.10.2012, <http://www.reuters.com/article/2012/10/16/ukraine-wto-idUSL5E8LGMB120121016> [dostęp: 15.7.2015].

²⁵ USTR, *Annual Report on Foreign Trade Barriers 2014. Ukraine*, s. 404.

²⁶ M. Mączka, *Samochodowe przepychanki*, „Nowa Europa Wschodnia”, 8.10.2012 r., <http://www.new.org.pl/1046.post.html> [dostęp: 31.7.2015].

²⁷ *Minutes of the Meeting of the Council for Trade in Goods*, 18.10.2013, WTO, G/C/M/116, s. 27.

²⁸ Przegląd aktualności gospodarczych na Ukrainie, Nr 32/2013 (269).

²⁹ KyivPost, *Ukraine-cancels the utilisation fee for recycling imported vehicles*, 23.4.2014, www.kyivpost.com/content/company-news/ukraine-cancels-the-utilisation-fee-for-recycling-imported-vehicles-344787.html [dostęp: 31.7.2015].

³⁰ Węgiel koksowy, węgiel bitumiczny (z wyjątkiem węgla koksowego), węgiel (z wyjątkiem antracytu i węgla bitumicznego); koks i półkoks z węgla kamiennego do produkcji elektrod; koks i półkoks z węgla kamiennego, koks i półkoks z lignitu, węgla brunatnego; koks i półkoks z torfu, aglomerowane lub nie; węgiel gazowy. Por. WTO, G/LIC/N/2/UKR/3, 18.4.2013.

³¹ WTO, G/LIC/N/2/UKR/4/Rev.1, 13.8.2013.

³² Uchwała Gabinetu Ministrów Ukrainy, № 462, 3.7.2013 r.

³³ WTO, G/MA/QR/N/UKR/1/Add.2, 26.8.2013.

³⁴ WTO, Council for Trade in Goods meeting, 11.7.2013, https://www.wto.org/english/news_e/news13_e/good_11jul13_e.htm [dostęp: 15.7.2015].

³⁵ Por. list ministra J. Piechocińskiego do Jurija Bojki, wicepremiera rządu Ukrainy, *Ukraińskie embargo na polski węgiel*, „Uważam Rze”, 28.8.2015 r., <http://www.uwazamrze.pl/arttykul/1002046/ukrainskie-embargo-na-polski-wegiel> [dostęp: 30.8.2015].

³⁶ WPHil, Kijów, „Przegląd aktualności gospodarczych na Ukrainie”, Nr 48/2013 (285).

³⁷ Precyzyjnie – towary nierolne.

³⁸ Por. ustawa nr 73-VIII z 28.12.2014 r. o środkach dotyczących stabilności bilansu płatniczego Ukrainy w zgodzie z art. XII Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu z 1994 r. oraz ustawa nr 74-VIII z 28.12.2014 r. o zmianie Kodeksu celnego Ukrainy (dotycząca stabilności bilansu płatniczego).

³⁹ WTO, WT/BOP/N/78, 21.1.2015.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Interfax-Ukraine, Ukraine News Agency, *Ukraine counts on support of WTO General Council late July on temporary imports duty*, 9.6.2015, <http://en.interfax.com.ua/news/economic/273111.html> [dostęp: 15.7.2015].

⁴² WTO, *Members consult with Ukraine on its import surcharge imposed on balance-of-payments grounds*, 28.4.2015, https://www.wto.org/english/news_e/news15_e/impl_28apr15_e.htm [dostęp: 15.7.2015].

⁴³ Ukraina określa środki ochronne przed nadmiernym importem (*safeguards*) jako środki specjalne.

⁴⁴ Zasada niższego cła (*lesser duty rule*) oznacza, że wysokość cła antydumpingowego lub wyrównawczego nie może przekraczać marginesu dumpingu lub subsydiów, stanowiących podstawę środków wyrównawczych, oraz powinna być niższa od marginesu, jeżeli takie niższe cło byłoby odpowiednie, by usunąć szkodę wyrządzoną przemysłowi krajowemu.

- ⁴⁵ A. Kristenko, V. Grinchenko, INYURPOLIS Law Firm, *Ukraine: Antidumping Procedures In Ukraine*, <http://www.mondaq.com/x/148418/Export+controls+Trade+Investment+Sanctions/Antidumping+Procedures+In+Ukraine> [dostęp: 30.7.2015].
- ⁴⁶ A. Zablotskyi, *Trade Remedies in 2012: on Active Duty 2013*, Ukrainian Law Firms, <http://ukrainianlawfirms.com/2013/areas.php?id=005> [dostęp: 30.7.2015].
- ⁴⁷ Projekt ustawy nr 2517a w sprawie zmian ustawy Ukrainy o ochronie krajowych producentów przed importem subsydiowanym.
- ⁴⁸ Por. European Commission, *Overview of Third Country Trade Defence Actions against the European Union*, COM (2011) 399, Brussels, 4.7.2011, s. 7.
- ⁴⁹ Obliczenia własne na podstawie danych Global Trade Alert.
- ⁵⁰ Dane Comtrade.
- ⁵¹ Eurozajtycka Komisja Gospodarcza wprowadziła od 29 września 2013 r. na trzy lata specjalne cło ochronne na importowaną porcelanę kuchenną i stołową, m.in. z Ukrainy. Ma ono powstrzymać przede wszystkim import z Chin (średnio 83% dostaw ogółem w latach 2009-2011) i Ukrainy. Za: Wydział Promocji Handlu i Inwestycji, https://minsk.trade.gov.pl/pl/aktualnosci/article/y,2013,m,9,a,39432,EEK_wprowadza_na_okres_3-ch_lat_clo_ochronne_na_importowana_porcelane.html [dostęp: 30.6.2015].
- ⁵² Informacja Wydziału Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Kijowie.
- ⁵³ „Uryadoviy Kurier”, nr 118, 2.7.2011 r.
- ⁵⁴ UKTZED – Ukraińska Klasyfikacja Towarów Zagranicznej Działalności Gospodarczej, oparta na Systemie Zharmonizowanym 2012.
- ⁵⁵ Decyzja Komisji nr SP-275/2012/4423-08. Por. WT/DS468/1, G/L/1055, G/SG/D46/1, 4.11.2013 r.
- ⁵⁶ Faktycznie opublikowano oświadczenie o decyzji, a nie samą decyzję. Por. „Uryadoviy Kurier”, nr 48, 2013.
- ⁵⁷ Decyzja Komisji z 11.4.2013, nr SP-288/2013/4423-06, opublikowana w „Uryadoviy Kurier”, nr 75, 20.4.2013 r.; WTO, G/SG/N/10/UKR/3/Suppl.1, 22.5.2013.
- ⁵⁸ Decyzja Komisji z 12.2.2014 r. nr SP-306/2014/4423-06, opublikowana w „Uryadoviy Kurier”, nr 57, <http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/mizhvidomcha-komisiya-z-mizhnarodnoyi-torgivli-opr/>
- ⁵⁹ WTO, G/SG/N/8/UKR/3/Suppl.1.
- ⁶⁰ Notification on initiation and conducting safeguard investigation of the import of motor cars to Ukraine regardless of the country of origin and export, me.kmu.gov.ua/file/link/169466/file/12_07_2_118.doc
- ⁶¹ Jedenaste Sprawozdanie Komisji. Przegląd środków ochrony handlu stosowanych przez państwa trzecie przeciwko Unii Europejskiej za rok 2013 {SWD(2014) 169 Final}.
- ⁶² WTO, *Ukraine – definitive safeguard measures on certain passenger cars. Report of the panel*, DS468/R, 26.6.2015.
- ⁶³ Autostat, *ZAZ stopped the work due to the difficult situation in Ukraine*, <http://eng.autostat.ru/news/view/9846/> [dostęp: 30.7.2015].
- ⁶⁴ Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady RP w Kijowie, „Przegląd aktualności gospodarczych na Ukrainie”, nr 41/2014 (330).
- ⁶⁵ *Ukraine hopes to attract investors to car building sector in period of imports restrictions*, „Kyivpost”, 22.6.2012; <http://www.kyivpost.com/content/business/ukraine-hopes-to-attract-investors-to-car-building-308592.html> [dostęp: 30.7.2015].
- ⁶⁶ Załącznik DCFTA IA (część X).
- ⁶⁷ EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area, trade.ec.europa.eu/doclib/html/150981.htm [dostęp: 30.7.2015].
- ⁶⁸ Por. *Ukraine: Protests over protection*, „The Economist”, 4.11.2013.
- ⁶⁹ Por. A.O. Krueger. *The Political Economy of the Rent-Seeking Society*, „The American Economic Review”, Vol. 64 (3), 1974, s. 291-303.
- ⁷⁰ Por. O. Shumylo-Tapiola, *Ukraine at the Crossroads: Between the EU DCFTA & Customs Union*, 2012, RussieNei Reports, No. 11, s. 8.
- ⁷¹ Podczas negocjacji akcesyjnych do WTO Ukraina zobowiązała się dostosować swe regulacje techniczne do norm międzynarodowych i unijnych (przejście z systemu obowiązkowego na dobrowolny) do końca 2011 r. Tymczasem pod koniec 2010 r. udało się jej to zrobić tylko wobec 25% norm. Por. V. Movchan, V. Shportyuk, *Between two unions: optimal regional integration strategy for Ukraine*, tekst zaprezentowany na 30. corocznej konferencji European Trade Study Group (ETSG) w Kopenhadze we wrześniu 2011 r., s. 7.
- ⁷² Por. N.Y. Mykolska, M. Makhinova, *Forewarned is Forearmed, or Recent Case Law on Trade Defense Remedies*, Case Law, 2014.
- ⁷³ Por. Ł. Ambroziak, E. Kaliszuk, *Strefa wolnego handlu Unia Europejska i Ukraina – skutki handlowe dla Polski*, „Gospodarka Narodowa”, SGH, 2009, nr 11-12.
- ⁷⁴ N.Y. Mykolska, M. Makhinova, *Forewarned is Forearmed...*, op. cit.
- ⁷⁵ Zob. np. S.L. Brainard, (1997), *An Empirical Assessment of the Proximity-Concentration Trade-off Between Multinational Sales and Trade*, „American Economic Review”, Vol. 87(4), s. 520-544.
- ⁷⁶ We wcześniejszych umowach UE (np. z Turcją, Cyprzem, Grecją, Maltą) stosowanie klauzuli restrukturyzacyjnej było ograniczone tylko do ochrony nowych przemysłów. ■